

Stichting Steunfonds Laatste Wil

Jaarrekening 2021

Inhoudsopgave

Bestuursverslag	3
Jaarrekening	
Balans per 31 december 2021	11
Staat van Baten en Lasten over 2021	12
Toelichting bij de jaarrekening	
Grondslagen voor de waardering van activa en passiva	13
Grondslagen voor de resultaatbepaling	14
Toelichting op de balans	15
Toelichting op de staat van baten en lasten	17
Overige toelichtingen	18

Bestuursverslag 2021

Doelstellingen, missie en visie

Onze missie

Het Steunfonds Laatste Wil heeft als missie het bevorderen en (financieel) ondersteunen van legale initiatieven gericht op:

- Het vervullen van de behoefte aan een legaal, veilig, humaan en betrouwbaar werkend laatstewilmiddel, waarmee het zelfverkozen levenseinde in eigen regie kan worden uitgevoerd.
- Respect en acceptatie in onze samenleving voor hen die voor deze autonome route kiezen en eigen regie wensen over een menselijk levenseinde.

Onze doelstellingen

Het Steunfonds Laatste Wil kent de volgende (statutaire) hoofddoelstellingen:

1. Het bevorderen van de beschikbaarstelling binnen de geldende wettelijke kaders van (een) laatstewilmiddel(len) waardoor ontvangers in staat gesteld worden om het zelfstandig gekozen levenseinde eigenstandig geregistreerd ten uitvoer te brengen op een zelf te kiezen moment en zonder enige toetsing door een ander (derde).
2. Het bevorderen en nemen van initiatieven tot wetgeving die deze beschikbaarstelling mogelijk maakt.
3. Het (doen) geven van informatie over de vele aspecten van het zelfgekozen levenseinde.
4. Het (doen) bevorderen van begrip voor mensen die kiezen voor het zelfgekozen levenseinde en het ontwikkelen van passende rituelen rondom de effectuering van het zelfgekozen levenseinde.
5. Het bevorderen en doen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk van zelfstandige levensbeëindiging en de maatschappelijke wensen in dezen.
6. Het bevorderen van verruiming van de wettelijke mogelijkheden c.q. doen uitvoeren van onderzoek naar juridische mogelijkheden daartoe en het ondersteunen dan wel aangaan van juridische procedures ter bevordering van de beschikbaarstelling van laatstewilmiddel(len).
7. Het financieel en praktisch ondersteunen van organisaties die dezelfde c.q. overeenkomstige doelstellingen nastreven.

Het Steunfonds Laatste Wil ziet het niet als haar missie het zelfgekozen levenseinde te bepleiten. Dit is een ieders eigen keuze, waarop het Steunfonds geen enkele invloed wil uitoefenen. Het Steunfonds streeft wel een samenleving na, waarin mensen die deze keuze maken, deze op een verantwoorde wijze kunnen effectueren en waarin deze keuze tevens wordt gerespecteerd.

Risico's en onzekerheden

In 2020 is een inventarisatie gemaakt van de belangrijkste risico's die de organisatie loopt. De volgende vijf risicogebieden zijn onderkend:

1. Beneficianten voeren handelingen uit die wettelijk niet zijn toegestaan.
2. Faillissement belangrijke partners/toeleveranciers.
3. Onverwachte vermindering van inkomsten.
4. Hack/ gijzeling/diefstal identiteit van de database.
5. Vrijwilligers brengen schade toe aan imago organisatie.

Voor al deze vijf gebieden waren passende maatregelen genomen. Daar waar nodig waren betrokken partijen daar onderdeel van.

Ad 1.

In 2021 kwam een van de belangrijkste beneficianten, de Coöperatie Laatste Wil, herhaaldelijk negatief in het nieuws. Aanleiding was een onderzoek van het Openbaar Ministerie gericht op leden van de CLW die verdacht werden van het verstrekken van Laatstewilmiddelen. Daarnaast werd de CLW verdacht van het zijn van een criminele organisatie. De heer Jos van Wijk is teruggetreden uit het bestuur omdat hijzelf ook onderwerp van onderzoek was en daarmee geen risico wilde zijn voor het Steunfonds. Tevens is het toetsingskader voor projecten van de CLW die worden gesubsidieerd door het Steunfonds, aangescherpt.

Ad 3.

De Covid pandemie heeft geen gevolgen gehad voor de inkomsten van het Steunfonds. Wel zijn de mogelijkheden om nieuwe projecten te starten daardoor beperkt.

Doelrealisatie

Om deze hoofddoelstellingen te realiseren ondersteunt het Steunfonds Laatste Wil de volgende clusters van activiteiten.

Eigen regie over een menselijk levenseinde

Om mensen in staat te stellen zelf regie te nemen over hun levenseinde willen wij faciliteiten ondersteunen die hen gaan helpen deze regie weloverwogen te nemen. Informatie over laatstewilmiddelen, ervaringsverhalen van anderen, huiskamergesprekken en toegang tot bestaande middelen gaan daarbij helpen.

Er dient informatie beschikbaar te komen over alle aspecten die een rol spelen bij een zelfgekozen levenseinde, in eigen regie, met een legaal verkrijgbaar humaan laatstewilmiddel. Deze informatie zal onder nadere bestaan uit:

- Persoonlijke afwegingen en motieven die een rol spelen.
- Religieuze, politieke en maatschappelijke opvattingen t.a.v. het zelfgekozen levenseinde.
- Mogelijkheden om een zelfgekozen levenseinde in eigen regie op humane wijze te effectueren.
- Relevante wet- en regelgeving, jurisprudentie.

Deze informatie kan op tal van manieren worden aangeboden, onder andere via een website, brochures, boeken, informatiebijeenkomsten, gespreksgroepen en/of een helpdesk. Het doel van de informatie is de ontvanger in staat te stellen eigen opvattingen over het thema te ontwikkelen.

Eind 2021 verscheen het boek De man die even dood wilde van de auteur Marc J.M. Petit. Deze uitgave kwam tot stand dankzij een bijdrage vanuit het Steunfonds.

Maatschappelijke kaders verkennen en verruimen

Het in eigen regie op humane wijze kunnen uitvoeren van een zelfgekozen levenseinde vraagt om maatschappelijke kaders die dit mogelijk maken. Die kaders zullen de komende jaren verder moeten worden verkend en verruimd. We respecteren wet- en regelgeving, maar strijden voor verruiming daarvan. Een grote groep Nederlanders claimt de mogelijkheid om hun recht op zelfbeschikking te kunnen uitoefenen en eisen dat de overheid niet langer beperkende maatregelen neemt t.a.v. de verkrijgbaarheid van humane en effectieve laatstewilmiddelen. Deze claim vraagt om juridische stappen en ruimte voor experimenten.

In 2021 startte de Coöperatie Laatste Wil een proces tegen de Nederlandse Staat. Het Steunfonds zette ter ondersteuning hiervan in het voorjaar van 2021 een gericht actie uit onder bestaande donateurs. Dit leverde additionele inkomsten op van bijna € 200.000 die de komende jaren kunnen worden aangewend voor de juridische ondersteuning van dit proces.

Onderzoek zal moeten aantonen hoe de Nederlandse bevolking over dit onderwerp denkt, welke sentimenten spelen en welke barrières geslecht moeten worden. Vanuit respect voor zelfbeschikking zal moeten worden onderzocht welke kaders wenselijk zijn om dit recht op een verantwoorde wijze te kunnen uitoefenen.

Begrip en respect realiseren

Mensen die om persoonlijke redenen kiezen voor een zelfgekozen levenseinde, in eigen regie, treffen in hun omgeving begrip en onbegrip aan voor hun opvattingen. De mensen die een zelfgekozen levenseinde voorstaan dienen een stem krijgen. Hun opvattingen dienen uit te nodigen tot dialoog in het publieke domein. Het vergaren van kennis over relevante opvattingen en het organiseren van mogelijkheden om daarover met elkaar in gesprek te gaan, zal een belangrijke bijdrage moeten leveren aan verdere begripsvorming en het ontwikkelen van goed onderbouwde meningen.

Het gesprek over een humaan zelfgekozen levenseinde willen wij op talloze plaatsen in de samenleving faciliteren. De emancipatie van dit thema vraagt veel hoor en wederhoor. Met respect voor een ieders mening zullen we iedereen de mogelijkheid willen geven zich een mening over dit onderwerp te vormen. Naast het algemene publiek richten we ons ook op groepen professionals (bijv. verpleegkundigen en belangenorganisaties (bijv. ouderenbonden)). Ook zal het debat moeten worden aangegaan met politieke partijen.

Met behulp van een financiering vanuit het Steunfonds zijn in 2021 een aantal dialoogsessies georganiseerd met medewerkers in de zorg.

Kennis en inzicht bewerkstelligen

Op tal van terreinen zal (wetenschappelijk) onderzoek moeten worden geëntameerd. Onderzoek naar betrokkenen en hun keuzemotieven zal inzicht moeten verschaffen in de aard en omvang van de groep mensen in de samenleving die een zelfgekozen levenseinde overweegt. Van de groep die dit daadwerkelijk effectueert is inzicht zinvol in alle aspecten die hen tot deze keuze hebben gebracht,

de wijze waarop zij die hebben uitgevoerd, de gevolgen voor hun naasten en de wijze waarop zij hun naasten hebben betrokken.

In 2021 financierde het Steunfonds een onderzoek naar de gevolgen van Corona op het denken en handelen met betrekking tot de dood. De resultaten maakten duidelijk dat de dood vaker onderwerp van gesprek wat en ook leidde tot concrete acties zoals het opstellen van een (levens)testament.

Een ander terrein van onderzoek behelst de maatschappelijke consequenties van het bereikbaar maken van een eigen gekozen levenseinde in eigen regie. Welke gevolgen heeft het voor de inrichting van het leven, worden er andere keuzes gemaakt, zitten er mogelijke risico's aan, ontstaan er nieuwe rituelen. Tenslotte zal onderzoek moeten plaatsvinden naar andere en goed beschikbare methoden en middelen voor een humaan zelfgekozen levenseinde.

We willen zowel de praktijk als de wetenschap uitnodigen met ons samen te werken op dit terrein.

In 2021 is door het Steunfonds contact gezocht met zo'n 15 Hogescholen in Nederland. Doel was om, naast een nadere kennismaking, te onderzoeken welke mogelijkheden er de komende jaren zijn om samen onderzoek uit te voeren.

Doelrealisatie

In de periode 2019 – 2020 waren de activiteiten van het Steunfonds vooral gericht op het opzetten van een fondsenwervingsinfrastructuur voor de komende jaren. Dit betekent dat de in deze periode geworven middelen zijn vastgelegd in bestemmingsreserves voor 2021 en nog beperkt zijn ingezet voor de doelrealisatie.

De Covid-pandemie had in 2021 grote gevolgen voor Nederland. Sectoren waar het Steunfonds graag activiteiten wil ondersteunen zoals de zorg, onderwijs en onderzoek, werden sterk getroffen. In de zorg was alle aandacht gericht op de directe patiëntenzorg. Onderzoekers en studenten werkten veelal vanuit huis en hadden minder tijd en aandacht voor nieuwe onderwerpen. Een en ander had tot gevolg dat een deel van de verkregen financiële middelen nog geen goede bestemming heeft gevonden.

Financieel beleid

Treasury beleid

De statuten van het Steunfonds Laatste Wil vermelden dat de een beleggings- en treasury beleid dient te worden vastgesteld door de Raad van Toezicht, hetgeen inmiddels is geschied. Dit beleid besteedt in algemene zin aandacht aan twee zaken:

- Het type risico's dat mag worden aangegaan door de organisatie bij het beleggen van haar vermogen, het financieren van eigendommen of het inrichten van het betalingsverkeer.
- Te maken keuzes ten aanzien van partijen waarmee zaken wordt gedaan of fondsen waarin wordt belegd.

Het vermogen van het Steunfonds Laatste Wil bestaat uit twee belangrijke componenten:

1. Bestemmingsreserve

Een deel dat reeds is toegezegd in het kader van een meerjarige financiering van

projectvoorstellen (bijv. onderzoeksprogramma), maar nog niet is uitgekeerd. Deze reserves zijn gebaseerd op reeds ingediende voorstellen of op voornemens voor de komende periode. In beide gevallen ligt hieraan een bestuursbesluit ten grondslag.

2. Continuïteitsreserve

Een bedrag dat is gereserveerd om continuïteit te garanderen van de bureau organisatie en de inhuur van diensten op het moment dat de inkomsten plotseling drastisch dalen. Het uitgangspunt is dat deze reserve maximaal 150% bedraagt van de kosten die in het afgelopen boekjaar zijn gemaakt.

Het Steunfonds Laatste Wil heeft niet als streven inkomsten uit vermogen te verwerven. Daarnaast zal zij haar vermogensportefeuille zo inrichten dat de kosten daarvan tot een minimum worden beperkt.

Om die reden kiest de organisatie er voor haar vermogen niet risicovol aan te wenden en te plaatsen op een passende spaarrekening bij een of meer gerenommeerde Nederlandse-banken.

De organisatie regelt in haar interne bedrijfsvoering de volgende zaken:

- Een door de accountant als toereikend beoordeelde AO/IC voor het betalingsverkeer.
- Een set van afspraken waarin is vastgelegd welke verplichtingen bestuurders mogen aangaan naar derden.
- Een overzicht van contracten die zijn gesloten met toeleveranciers en samenwerkingspartners.
- Een besluitvormingsprocedure aangaande zaken die het vermogen beïnvloeden zoals leningen, verwerven registergoederen en samenwerkingsovereenkomsten.

Fondsenwerving

In 2020 is gestart met het werven van fondsen. De belangrijkste doelgroep waren de 24.000 leden van de Coöperatie Laatste Wil. Deze donateurswerving is in 2021 doorgezet. Daarnaast is er in 2021 een grote eenmalige actie uitgezet voor het werven van extra middelen voor het Proces ten de Staat.

Dit leverde het volgende resultaat:

- Eind 2021 telde het Steunfonds circa 8.500 donateurs
- Gemiddeld schenken zij ongeveer € 55,- op jaarbasis
- Totaal circa € 450.000,- aan doorlopende machtigingen en periodieke schenkingen.
- De actie voor het Proces tegen de Staat leverde 4.500 eenmalige giften op
- De gemiddelde schenking bedroeg € 40,-
- Totaal circa € 180.000,- voor het Proces tegen de Staat

Daarmee is een duurzame basis gelegd voor een structurele inkomstenstroom van circa € 450.000 per jaar. Daarnaast werden nog veel losse eenmalige schenkingen ontvangen en enkele legaten. De totale inkomsten bedroegen in 2021 circa € 730.000,-.

Sinds de oprichting van het Steunfonds is totaal een bedrag opgehaald van circa € 1.136.000,- . Het bestuur realiseert zich dat de uitgaven doelbesteding in de periode 2019-2021 niet in goede verhouding staan tot de inkomsten. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn:

1. De periode 2019-2020 is een opstart periode waarin veel investeringen zijn gedaan in het opzetten van een kwalitatieve back office en het verwerven van donateurs. Al deze investeringen zijn ook gedurende deze periode afgelost en drukken daarmee niet op de toekomstige exploitatie.
2. De beneficianten zijn in de periode 2019-2020 gestart met een groot aantal activiteiten die in de komende jaren hun beslag moeten krijgen. Grote subsidie aanvragen bleven in 2021 uit ten gevolge van Corona.
3. Er zijn in de periode 2019-2021 reserves aangelegd om de komende jaren onderzoek te kunnen uitvoeren. De verwachting is dat het overgrote deel van de reserves in 2022 kan worden aangewend.

Uitvoeringsorganisatie

De uitvoeringsorganisatie van het Steunfonds is volledig uitbesteed:

- Bureau MEO te Alkmaar voert de backoffice uit. De belangrijkste activiteiten zijn:
 - Donateursadministratie (mutaties, incasso's)
 - Beheer en onderhoud website
 - Beantwoorden donateurs- en publieksvragen
 - Social media campagnes
- Smart Connections te Utrecht heeft een CRM systeem gebouwd en ingeregeld.
- Senior Call te Deventer heeft een aantal telemarketing acties uitgevoerd.
- Idee & Ontwerp heeft een huisstijl ontworpen en levert creatieve ondersteuning.
- SFAA in Amsterdam voert de bedrijfsadministratie.
- De operationele aansturing van de fondsenwerving en de donateursadministratie worden uitgevoerd door een freelance fondsenwerver.

In 2020 is Dubois+co aangetrokken als accountant. Zij zijn medio 2021 van start gegaan met het opstellen van een controleverklaring over het verlengde boekjaar 2019/2020. Eind 2021 hebben zij hun werkzaamheden opgeschort in afwachting van de uitkomsten van het OM naar de Coöperatie Laatste Wil, een van de grote beneficianten van het Steunfonds. Inmiddels is afgesproken dat deze controle zal worden afgerond in 2022.

Governance

Bestuur

Het bestuur van het Steunfonds Laatste Wil wordt gevormd door:

- Marc J.M. Petit (voorzitter)
- Bert van Herk (penningmeester)
- Jaap van der Haar (secretaris)

Het bestuur kan aanspraak maken op een beperkte bezoldiging. Bestuursleden ontvangen desgewenst verder alleen een vergoeding voor feitelijk gemaakte onkosten.

Het bestuur kwam in 2021 slechts twee maal bijeen vanwege Corona. De heer Jos van Wijk is in de loop van 2021 afgetreden en opgevolgd door Bert van Herk.

Raad van Toezicht

In 2020 is gewerkt aan de samenstelling van een nieuwe Raad van Toezicht. Het bestuur staat onder toezicht van een Raad van Toezicht bestaande uit:

- Guusta Huizer – Boehmer (voorzitter)
- Marcel Boyer
- Garnt Kolhorn
- Willie Swildens

De Raad van Toezicht is onbezoldigd. Leden ontvangen desgewenst alleen een vergoeding voor feitelijk gemaakte onkosten.

De Raad van Toezicht kwam in 2021 twee maal bijeen.

Verwachtingen t.a.v. de toekomst

Voor 2022 liggen al een groot aantal plannen klaar die bij het Steunfonds Laatste Wil zullen worden ingediend met het verzoek om financiële ondersteuning.

Laatste Wil Proces

Een groep Nederlanders (CLW leden) zal een proces tegen de Nederlandse Staat gaan aanspannen. Zij claimen de mogelijkheid om hun recht op zelfbeschikking te kunnen uitoefenen en eisen dat de overheid niet langer beperkende maatregelen neemt t.a.v. de verkrijgbaarheid van humane en effectieve laatstewilmiddelen. Speciaal voor dit proces zullen ook fondsen worden geworven.

Hiervoor willen wij € 50.000 beschikbaar stellen.

Maatschappelijke Dialoog

Het gesprek over een humaan zelfgekozen levenseinde willen wij op talloze plaatsen in de samenleving faciliteren. De emancipatie van dit thema vraagt veel hoor en wederhoor. Met respect voor een ieders mening zullen we iedereen de mogelijkheid willen geven zich een mening over dit onderwerp te vormen. Naast het algemene publiek (multimedia campagne) richten we ons ook op groepen professionals (bijv. verpleegkundigen en belangenorganisaties (bijv. ouderenbonden).

Hiervoor willen wij € 175.000 beschikbaar stellen.

Regie over menselijk levenseinde

Om mensen in staat te stellen zelf regie te nemen over hun levenseinde willen wij faciliteiten ondersteunen die hen gaan helpen deze regie weloverwogen te nemen. Informatie over laatstewilmiddelen, ervaringsverhalen van anderen en toegang tot bestaande middelen gaan daarbij helpen. Er liggen plannen klaar voor een of meer boeken en een toneelvoorstelling.

Hiervoor willen wij € 200.000 beschikbaar stellen.

Onderzoek

Er zijn tal van onderwerpen die de komende jaren vragen om onderzoek. We weten nog veel te weinig van de motieven die mensen beweegt om te kiezen voor eigen regie. Daarnaast willen we ook meer weten over wat zich in werkelijkheid afspeelt als mensen hier uiteindelijk uitvoering aan geven. Welke middelen worden ingezet, wat betekent het voor nabestaanden, wat is er aan voorafgegaan. Daarnaast zal onderzoek moeten plaatsvinden naar andere en goed beschikbare methoden en middelen voor een humaan zelfgekozen levenseinde. Er wordt een verkennend onderzoek opgezet naar een bijzondere leerstoel. We willen zowel de praktijk als de wetenschap uitnodigen met ons

samen te werken op dit terrein. Voor het ontwikkelen en onderhouden van alle contacten met Hogescholen wordt extra capaciteit aangetrokken.

Hiervoor willen wij € 75.000 beschikbaar stellen.

Met de opstart in 2020 is ook gewerkt worden aan een meerjarenplan voor de doelbesteding. De verwachting is dat de meeste projecten zich over meerdere jaren zullen aftekenen. Daarnaast zal in 2022 verder worden gewerkt aan een netwerk van partijen die mede uitvoering kunnen geven aan de doelbesteding van het Steunfonds.

Eigen organisatie

De back office zal verder worden geprofessionaliseerd. De belangrijkste projecten zijn:

- Verdere verfijning van de AO/IC
- Verbetering van financiële rapportages.
- Content management van de website.

Het Steunfonds is in 2021 gestart met een procedure voor het verwerven van de CBF-Erkenning. Deze procedure is vrijwel geheel afgerond in 2021. Inmiddels is bekend dat het Steunfonds met ingang van 1 april 2022 de CBF-Erkenning (B-status) mag voeren.

Fondsenwerving

In de loop van 2022 zullen de volgende activiteiten worden uitgevoerd richting de leden van de Coöperatie Laatste Wil:

- Twee maal per jaar zullen alle nieuwe leden telefonisch worden benaderd met de vraag of zij naast hun lidmaatschap van de Coöperatie ook donateur willen worden van het Steunfonds.
- In alle nieuwsbrieven van de Coöperatie worden leden geattendeerd op de mogelijkheid tot een eenmalige schenking.

Verder zullen in 2022 een aantal experimenten worden uitgezet voor het werven van donateurs die nog geen verbinding hebben met het thema of lid zijn van de Coöperatie.

April 2022

Drs. Marc J.M. Petit (voorzitter)

Drs. Bert van Herk (penningmeester)

Drs. Jaap van der Haar (secretaris)

Jaarrekening

(na resultaatbestemming)

Balans per 31 december 2021

Activa	31 december 2021	31 december 2020
	EUR	EUR
Immateriële vaste activa	4.221	5.358
<i>Vaste activa</i>	<u>4.221</u>	<u>5.358</u>
Overige vorderingen en overlopende activa	2.119	1.129
Liquide middelen	565.489	239.470
<i>Plottende activa</i>	<u>567.608</u>	<u>240.599</u>
Totaal activa	<u>571.829</u>	<u>245.957</u>
Continuïteitsreserve	50.000	50.000
Bestemmingsreserve Laatste Wil Proces	50.000	50.000
Bestemmingsreserve Maatschappelijke dialoog	175.000	50.000
Bestemmingsreserve regie over menselijk levenseinde	200.000	35.000
Bestemmingsreserve onderzoek	75.000	25.000
Reserve als bron van inkomsten	20.659	6.630
<i>Reserves</i>	<u>570.659</u>	<u>216.630</u>
- Bestemmingsfondsen		
<i>Fondsen</i>	-	-
Kortlopende schulden	1.270	29.327
Totaal passiva	<u>571.929</u>	<u>245.957</u>

Baten en lasten

	Werkelijk 2021	Begroot 2021	Werkelijk 2019/2020
	EUR	EUR	EUR
Baten:			
Baten van particulieren	735.967	694.000	404.250
Som van de geworven baten	<u>735.967</u>	<u>694.000</u>	<u>404.250</u>
 Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	-		-
Overige baten	-		-
 Som van de baten	 735.967	 694.000	 404.250
 Lasten			
Symposium 27 maart 2020	-	8.500	-
Maatschappelijke dialoog	62.362	28.000	-
Proces tegen de Staat	158.000	186.000	-
Levenseinde onderzoek	54.944	145.000	-
Regie over menselijk levenseinde	27.073	87.000	-
Diversen	9.294	-	4.945
Lasten besteed aan doelstellingen:	<u>311.673</u>	<u>454.500</u>	<u>4.945</u>
 Wervingskosten	33.963	222.000	164.641
Kosten beheer en administratie	<u>36.303</u>	<u>19.000</u>	<u>18.033</u>
Som van de lasten	<u>381.939</u>	<u>695.500</u>	<u>187.619</u>
 Saldo voor financiële baten en lasten			
Saldo financiële baten en lasten	-	-	-
 Saldo van baten en lasten	 <u>354.028</u>	 <u>-1.500</u>	 <u>216.631</u>
 Bestemming saldo van baten en lasten			
Toevoeging/ontrekking aan			
- Overige reserve	14.028		
- Continuïteitsreserve	-		
- Bestemmingsreserves	340.000		
- Bestemmingsfonds	-		
	<u>354.028</u>		

Vestigingsadres

Stichting Steunfonds Laatste Wil (KvK-nummer 74532960) is feitelijk gevestigd aan de Stationsweg 29, 6861 EA te Oosterbeek.

Organisatiestructuur

Het Steunfonds Laatste Wil kent de volgende (statutaire) hoofddoelstellingen:

1. Het bevorderen van de beschikbaarstelling binnen de geldende wettelijke kaders van (een) laatstewilmiddel(en) waardoor ontvangers in staat gesteld worden om het zelfstandig gekozen levenseinde eigenstandig geregisseerd ten uitvoer te brengen op een zelf te kiezen moment en zonder enige toetsing door een ander (derde).
2. Het bevorderen en nemen van initiatieven tot wetgeving die deze beschikbaarstelling mogelijk maakt.
3. Het (doen) geven van informatie over de vele aspecten van het zelfgekozen levenseinde.
4. Het (doen) bevorderen van begrip voor mensen die kiezen voor het zelfgekozen levenseinde en het ontwikkelen van passende rituelen rondom de effectivering van het zelfgekozen levenseinde.
5. Het bevorderen en doen uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar de praktijk van zelfstandige levensbeëindiging en de maatschappelijke wensen in dezen.
6. Het bevorderen van verruiming van de wettelijke mogelijkheden c.q. doen uitvoeren van onderzoek naar juridische mogelijkheden daartoe en het ondersteunen dan wel aangaan van juridische procedures ter bevordering van de beschikbaarstelling van laatstewilmiddel(en).
7. Het financieel en praktisch ondersteunen van organisaties die dezelfde c.q. overeenkomstige doelstellingen nastreven.

Het bestuur van het Steunfonds Laatste Wil wordt gevormd door:

- Marc J.M. Petit (Voorzitter)
- Jos J.B. van Wijk (Penningmeester tot 01-12-2021)
- Bert van Herk (Penningmeester vanaf 01-12-2021)
- Jaap van der Haar (Secretaris)

Het bestuur is onbezoldigd. Bestuursleden ontvangen desgewenst alleen een vergoeding voor feitelijk gemaakte onkosten.

Verslaggevingperiode

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van een verslagperiode van een jaar. Het boekjaar valt samen met het kalenderjaar.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kostprijs en wordt uitgegaan van de continuïteitsveronderstelling. Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen ervan naar de organisatie zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Indien een transactie ertoe leidt dat alle, of nagenoeg alle, toekomstige economische voordelen en alle, of nagenoeg alle, risico's met betrekking tot een actief, of verplichting aan een derde, zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en verplichtingen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. De ontvangsten en uitgaven worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Valuta

De jaarrekening is opgesteld in euro's, dit is zowel de functionele als de presentatievaluta van Stichting Steunfonds Laatste Wil.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld conform Richtlijn 650 voor Fondsenwervende Organisaties van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs bestaat uit de aanschaffingskosten die rechtstreeks toerekenbaar zijn. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de verwachte toekomstige gebruiksduur.

Bijzondere waardevermindering van vaste activa

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waarde vermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Waar van toepassing is een voorziening voor oninbaarheid gevormd.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Reserves

Continuïteitsreserve

Een deel van de opgebouwde reserves zal moeten worden bestemd als continuïteitsreserve ten behoeve van de eigen organisatie. Het bestuur heeft er voor gekozen een reserve van 100% tot 150% (de klassieke norm) van de kosten van de lopende organisatie op te nemen als continuïteitsreserve. Dit omdat gezien het korte bestaan van het Steunfonds nog geen betere risico analyse voorhanden is.

De overige reserves zijn bestemmingsreserves die worden toebedeeld aan de doelbesteding. Soms zijn deze al toegezegd op basis van een financieringsaanvraag maar ze kunnen ook in algemene zin worden gereserveerd.

Bestemmingsreserve Laatste Wil Proces

Een groep Nederlanders (CLW leden) zal een proces tegen de Nederlandse Staat gaan aanspannen. Zij claimen de mogelijkheid om hun recht op zelfbeschikking te kunnen uitoefenen en eisen dat de overheid niet langer beperkende maatregelen neemt t.a.v. de verkrijgbaarheid van humane en effectieve laatstewilmiddelen. Speciaal voor dit proces zullen ook fondsen worden geworven.

Bestemmingsreserve Maatschappelijke dialoog

Het gesprek over een humaan zelfgekozen levenseinde willen wij op talloze plaatsen in de samenleving faciliteren. De emancipatie van dit thema vraagt veel hoor en wederhoor. Met respect voor een ieders mening zullen we iedereen de mogelijkheid willen geven zich een mening over dit onderwerp te vormen. Naast het algemene publiek richten we ons ook op groepen professionals (bijv. verpleegkundigen en belangenorganisaties (bijv. ouderenbonden).

Bestemmingsreserve regie over menselijk levenseinde

Om mensen in staat te stellen zelf regie te nemen over hun levenseinde willen wij faciliteiten ondersteunen die hen gaan helpen deze regie weloverwogen te nemen. Informatie over laatstewilmiddelen, ervaringsverhalen van anderen, huiskamergesprekken en toegang tot bestaande middelen gaan daarbij helpen.

Bestemmingsreserve onderzoek

Er zijn tal van onderwerpen die de komende jaren vragen om onderzoek. We weten nog veel te weinig van de motieven die mensen beweegt om te kiezen voor eigen regie. Daarnaast willen we ook meer weten over wat zich in werkelijkheid afspeelt als mensen hier uiteindelijk uitvoering aan geven. Welke middelen worden ingezet, wat betekent het voor nabestaanden, wat is er aan voorafgegaan. Daarnaast zal onderzoek moeten plaatsvinden naar andere en goed beschikbare methoden en middelen voor een humaan zelfgekozen levenseinde. We willen zowel de praktijk als de wetenschap uitnodigen met ons samen te werken op dit terrein.

Reserve als bron van inkomsten

Voor de realisatie van de doelstelling op lange termijn, is een reserve als bron van inkomsten gevormd. De reserve is bestemd voor bestedingen aan de doelstellingen van Stichting Steunfonds Laatste Wil.

Langlopende en kortlopende schulden

Langlopende en kortlopende schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Baten

Baten worden verantwoord in het jaar waaraan ze kunnen worden toegerekend.

Baten van particulieren

Baten uit nalatenschappen

De baten uit nalatenschappen worden verwerkt op het moment dat de akte van verdeling, of als er geen akte van verdeling is, de rekening en verantwoording in het verslagjaar is ontvangen. Alleen indien de akte van verdeling of de rekening en verantwoording vóór balansdatum is ontvangen, worden de baten uit de nalatenschappen in het verslagjaar verwerkt. Bij ontvangst van de akte van verdeling of de rekening en verantwoording na balansdatum vindt vermelding plaats in de toelichting (bij de 'niet in de balans opgenomen activa'). Voorlopige uitbetalingen in de vorm van voorschotten worden in het boekjaar waarin ze worden ontvangen verantwoord als baten uit nalatenschappen, voor zover deze niet al in een voorgaand boekjaar zijn verantwoord. Vruchtgebruik uit nalatenschap wordt in de jaarrekening verwerkt indien de vruchtgebruiker de nalatenschap niet mag interen, vervreemden of beleggen. Voor de waardering van het vruchtgebruik wordt de berekening van erf- en schenkbelasting van de belastingdienst gehanteerd.

Donaties en giften

Donaties en giften worden verantwoord in het jaar waarin zij worden ontvangen.

Lasten

Lasten worden verantwoord in het jaar waaraan ze kunnen worden toegerekend.

Saldo financiële baten en lasten

Rentebaten en beleggingsopbrengsten worden verantwoord onder de post saldo financiële baten en lasten. De kosten van beleggingen, zoals bankkosten en kosten van beheer door derden en de eigen organisatie worden in mindering gebracht op de post saldo financiële baten en lasten.

Toelichting op de balans

Immateriële vaste activa

		2021	2020
Overige immateriële vaste activa		<u>4.221</u>	<u>5.358</u>
<u>Stand per 1 januari 2020</u>	<u>Website</u>		
Verkrijgingsprijs	5687		
Cumulatieve afschrijvingen	<u>-329</u>		
Boekwaarde per 1 januari 2020	5358		
<u>Mutaties</u>			
Investerings	-		
Desinvesteringen	-		
Afschrijvingen	<u>-1.137</u>		
Saldo mutaties	-1.137		
<u>Stand per 31 december 2020</u>			
Verkrijgingsprijs	5.687		
Cumulatieve afschrijvingen	<u>-1.466</u>		
Boekwaarde per 31 december 2020	4.221		

De overige immateriële vaste activa betreffen geactiveerde kosten ten aanzien van de ontwikkeling van de website. Deze immateriële vaste activa worden lineair in 5 jaren afgeschreven.

Overige vorderingen en overlopende activa

	2021	2020
Vooruitbetaalde kosten	<u>2.119</u>	<u>1.129</u>

De overige vorderingen en overlopende activa hebben een kortlopende karakter van een jaar of minder.

Liquide middelen

	2021	2020
Banktegoeden	<u>565.489</u>	<u>239.470</u>

De liquide middelen staan ter volledige beschikking van de Stichting en zijn direct opeisbaar.

Reserves

	2021	2020
Continuïteitsreserve	50.000	50.000
Bestemmingsreserve Laatste Wil Proces	50.000	50.000
Bestemmingsreserve maatschappelijke dialoog	175.000	50.000
Bestemmingsreserve regie over menselijk levenseinde	200.000	35.000
Bestemmingsreserve onderzoek	75.000	25.000
Reserve als bron van inkomsten	20.659	6.631
	<u>570.659</u>	<u>216.631</u>

Het verloop van de reserve als bron van inkomsten gedurende het boekjaar is als volgt:

	Cont. Reserve	Laatste Wil Proces	Mts. Dialoog	Regie Mens. Levenseinde	Onderzoek	Overig	Totaal
Beginsaldo	50.000	50.000	50.000	35.000	25.000	6.631	216.631
Toevoegingen	-	-	125.000	165.000	50.000	14.028	354.028
Onttrekkingen	-	-	-	-	-	-	-
Eindsaldo	<u>50.000</u>	<u>50.000</u>	<u>175.000</u>	<u>200.000</u>	<u>75.000</u>	<u>20.659</u>	<u>570.659</u>

Kortlopende schulden

	2021	2020
Crediteuren	870	20.253
Rekening-Courant Coöperatie Laatste Wil	-	8.759
Overlopende passiva	300	315
	<u>1.170</u>	<u>29.327</u>

Toelichting op de staat van baten en lasten

Baten

	Werkelijk 2021	Begroot 2021	Werkelijk 2019/2020
Baten van particulieren	735.967	505.000	404.250
Donaties en giften	735.967	505.000	404.250
	735.967	505.000	404.250

Besteed aan doelstellingen

	Werkelijk 2021	Begroot 2021	Werkelijk 2019/2020
Besteed aan doelstellingen	317.387	454.500	4.945
Symposium 27 maart 2020	-	8.500	-
Maatschappelijke dialoog	62.362	28.000	-
Proces tegen de Staat	158.000	186.000	-
Levenseinde onderzoek	54.944	145.000	-
Regie over menselijk levenseinde	27.073	87.000	-
Diversen	9.294	-	4.945
	311.673	454.500	4.945

Wervingskosten

	Werkelijk 2021	Begroot 2021	Werkelijk 2019/2020
Kosten servicebureau	18.151	57.000	28.563
Werving leden en donateurs	-	100.000	103.632
Kosten website	70	-	2.816
Marketingkosten	2.410	-	29.630
	20.631	157.000	164.641

Kosten beheer en administratie

	Werkelijk 2021	Begroot 2021	Werkelijk 2019/2020
Administratie en advieskosten	14.911	11.000	5.527
Overige algemene kosten	21.014	20.000	8.245
Afschrijvingen immateriële vaste activa	1.137	-	329
Verzekeringen	483	1.000	1.345
Bankkosten	6.407	5.000	2.587
	43.952	37.000	18.033

Overige toelichtingen

Gebeurtenissen na balansdatum

Eind 2021 deed de Belastingdienst een uitvoerige uitvraag bij het Steunfonds in het kader van de controle op de verleende ANBI-Beschikking. Uiteindelijk resulteerde dit in een intrekking van de ANBI-Beschikking op 4 juli 2022 met terugwerkende kracht vanaf 25 juni 2019. Op 8 augustus 2022 heeft het Steunfonds Bezwaar aangetekend. De uitkomst van dit Bezwaar en mogelijk daaropvolgende Beroep is ongewis en zal nog geruime tijd op zich laten wachten. HVK Stevens Belasting Adviseurs hebben op verzoek van het Steunfonds een inventarisatie gemaakt van de mogelijke gevolgen indien de intrekking gehandhaafd blijft.

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: De bestuurders van Stichting Steunfonds Laatste Wil

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2021

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Stichting Steunfonds Laatste Wil te Oosterbeek gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Steunfonds Laatste Wil per 31 december 2021 en van het resultaat over 2021 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende Organisaties .

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2021;
- de winst- en verliesrekening over 2021; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

Overige aangelegenheden

Per 4 juli 2022 heeft de Belastingdienst de ANBI status met terugwerkende kracht vanaf 25 juni 2019 ingetrokken. Op 8 augustus 2022 heeft het Stichting Steunfonds Laatste Wil bezwaar aangetekend tegen deze beslissing. De uitkomst van dit bezwaar en mogelijk daaropvolgende beroep is ongewis en zal nog geruime tijd op zich laten wachten.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Steunfonds Laatste Wil zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA). Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving. (RJ-Richtlijn 650).

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 650 Fondsenwervende Organisaties. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige

gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 21-04-2023

Maas Accountants

G.J. Maas RA